

?ze Lajos boldogsága

2023 március 09. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

5

Átlag: 5 (1 szavazat)

Mérték

Talán a legnagyobb. Jó, óriások között ne méricskéljünk.

Mondjuk azt, hogy minden id?k legjobb magyar színészei között a helye. Vagy ahogyan ? jobban szerette mondani, színjátékosai között. Bár érteném, mi a különbség, de akkor legyen így.

?ze Lajosról csakis szentesi ember írhat szentesi cikket. Merthogy a mi városunk olyan, mint ? volt: fanyar, keser?, vicces egyszerre. Aki szentesi, valamiképpen magában hordja a színészet titkos vírusát, akár kertész, akár kubikos, akár könyvesbolti eladó, legyen bárki és bármi.

Gáspár Sándor szentesi és színész. Badár Sándor is. Sz?ke András, Horváth János is. Hadd ne soroljam továbbá, hányan és hogyan végezték el a helyi gimnázium drámai tagozatát, hogy aztán tehetségéhez mérten ki függönyt húzogasson utána Szegeden, ki pedig felkéredzkedjen a Göncölszekérre, hogy ég?, világító csillagként mutasson utat mások számára (utóbbiból kevesebb van, de azért szép a névsor, higgyék el).

?ze Lajos köztük a legfényesebb csillag, olyan színész, aki nemcsak a jelenlétével tüntet, de már-már nyugtalanító mértékben azonosul is a szerepével. ?rültség volna? Meglehet, de nevezzük inkább kivételesnek, hogy még neves pályatársai is beszöktek színházi próbáira, el?adásaira, hogy megmártózzanak a lényéb?l kiáradó energianyalábokban, és megpróbálják elcsípni a titkot. Amit persze soha nem lehet elcsípni, mert a színjátékos ugyan mozog, beszél, de a bels?, titkos fiókban mindig elzár személyes limlomokat, amelyekr?l talán maga sem tud, nemhogy a közönsége.

Nemrégiben a Dózsa-háznál álldogáltam otthon, Szentesen, a Kurca partján, és eszembe jutott ?ze Lajos. Hogy valamikor itt id?zhetett ? is, a Kísér szélén, Szegvár felé született szegény kisfiú, akivel sokáig nem beszélget senki. Mert az a kisfiú nehéz sorsú családban n? fel, dadog, elzárkózik, kicsúfolják, megverik a társai.

A Kossuth téri padon üldögélek, ahol gyermekkoromban olyan sokat beszélgettem a nagyanyámmal, tudom, hogy a háború után itt tartottak piacot, ?ze errefelé tologatta a talicskát. Beülnék a moziba, ha volna id?m, abba a kis filmszínházba, ahol gyerekkoromban fekete-fehér fotókat tettek ki a premierekr?l, és ahol az AC/DC koncertfilmjét?l a Mephistóig oly sok mindent láttam.

Ugyanazon a helyen, ahol mindig bandáztunk, a vászon el?tti els? sorban üldögélt ?ze is, aki két tojást lopott el az otthoni készletb?l, így titokban belopózhatott a háború utáni években. És tudom, hogy ?ze Lajos ugyanabban a tóban fogott pontyot, ahol kés?bb én, hogy ugyanabba a középiskolába járt, ahova oly sok ismer?söm. Hogy öt évvel id?sebb apámmal talán ismerték egymást, ki tudja, ahogyan múlott a dadogás, talán egyszer átszóltak egymásnak a fodrásznál, vagy közös tanáruk, cimborájuk, csajuk volt, mit tudom én, bármi el?fordulhat Szentesen, mint tudjuk.

Hallgatom ?zét filmben, hangfelvételen, tudom és érzem, hogy a kenyér vagy az ember szót ? sem tudja, akarja közönséges e-vel kiejteni, ahogyan én sem, mert ahol zárt e-nek kell lennie, nyomatékul ott is szokott lenni Szentesen.

?ze Lajos emlékét, ahogyan apámét és mind-mind a régiekét, már régen betemette az id?. Ma azonban a szentesi filmszínház ?ze Lajos nevét viseli. Jó látni a feliratot, amikor olykor elhaladok mellette. Mégis örökké arra gondolok, szentesiként, újságíróként, emberként egyaránt, vajon szerette-e a szül?földjét ?ze Lajos? Nem önigazolásképpen, nem a szokásos, bevett szentesi patriotizmus miatt kérdezem, dehogy. Egyszer?en csak fel akarok csippenteni néhány kipottyantott darabkát a titkos kincsb?l, kedves szót, szép emléket, baráti hangot, bármit, ami nem a boldogtalanságról tudósít minket.

1982-ben a Film, Színház, Muzsika hetilap hazakíséri Szentesre ?ze Lajost. Színes fényképeket is közölnek a cikkben, a színjátékos édesanyját ölelgeti, kedves tanárával, a nyolcvankét éves Arató Istvánnal üldögél, akir?l ?ze minden lehetséges alkalommal elmondta, hogy emberséget kapott t?le, hiszen megkülönböztetett szeretettel tanította („megértette a dadogásomat, s külön feleltetett”). ?ze 1982-ben ellátogat a régi házba, az Árpád utcába is, de nem engedik be az új lakók, így a szomszéd Konkoly nénihez kéredzkednek be, „az ? portájáról nézzük

gyerekkorom terepét”. ?zének fáj, hogy a város megváltozott, hogy elt?nt az állomásra vezet? hársfasor, de nem tetszik neki az „új, modernked? építészeti buzgalom” sem.

Mit mesél még 1982-ben ?ze Lajos? Például ezt: „Szerettem kiállni a kapuba, mert onnan messzire elláttam, egészen Szegvárig. Ez a messziség nekem a végtelen távoli világot jelentette. Az embert látásra nem nevelik, beleszületik a helybe, s lát, ameddig lát. Síkon, itt az Alföldön messze lát, néha túlságosan is messze. Itthoni életünkb?l éreztük, tudtuk, hogy lesz 1956, s azt is tudtuk, mi lesz a vége.”

És ezt is: „Gyermekkoromban babáztam. Egy csutkababám volt, s egyszer azt éltem át, azt játszottam (?), hogy a baba meghalt. Kora estére járt, beletettem egy dobozba, elvittem, s az ürgesoron eltemettem. És megsirattam. Azóta foglalkozom a halál gondolatával. Mi az, hogy nincs? Mi az, hogy van? Mi az, hogy élünk?”

Ha Szentesr?l valakivel beszélgetnem kellene, két dolgot feltétlenül elmondanék. Az egyik, amir?l egy ízben Cserna-Szabó András írónk (persze ? is szentesi) beszélt, hogy létezik a mi városunkban valami limeseken túli, furcsa humor, ami összeköt bennünket. ?zében is – a legkomorabb szerepeit?l eltekintve – mindig ott csillog a fekete pajkosság, ami olykor persze rémes és szörny?, de egyúttal könnyekig kacagtató.

Másrészt Szentesen – és ezt meg kell értenie az olvasónak – nemigen vannak olyan cukiforma emberek. D. L. szegedi barátom meséli, hogy ha az alsóvárosi paraszttól az ? gyermekkorában bármit megkérdeztek, az illet? összehúzta a szemét, és viszontkérdezett: oszt mér’ kérdi? Igen, ez nem a békés Dunántúl, nem a csintalan Erdély, nem a korrekt Felvidék. Szentest háromszor építették újjá a különféle dúlások után, el?fordult, hogy néhány mocsárba, sásba, nádba elrejt?z? családon kívül mindenki elmenekült innen. Az sem véletlen, hogy a város címerében ott a pálma, ami a zsoltár szerint maga az élet záloga, az elpusztíthatatlanságé, a kitartásé, a dacé, és igen, néha a magányé és kívülállásé is.

?ze Lajos is a pálma alatt született, sokszor felépítette magát. Mégis: ötven évet sem élt. Sorsa a mi sorsunk, gyermekkori szenvedése nagyon fáj ma is. Arra gondolok, titkon azt remélem, hogy ?ze Lajos talán szeretett és megértett minket. Jó volna beszélni vele otthon, mondjuk, a régi Strandvendégl? kerthelyiségében. Ahol soha nem cukiskodik senki. Id?nként a pincér hoz még egy kört, de fizetni nem kell, mindenki ismer mindenkit, strigulláznak.

Bent a nagybátyám römizik a barátaival, ugyanannál az asztalnál, harminc éve minden este. Id?nként ismer?sök zuhannak ki a szabad ég alá, fürd?gatyában, papucsban, hangos szóval. Mindenki tud és szeret mesélni. Hallgassunk inkább, ma nem mi fecserészünk. Cigarettafüst, esti fuvallatok, távoli csobbanások a medencéb?l. Itthon vagyunk.

?ze Lajos rám néz, mosolyog. Jó boldognak látni ?t. A szenvedés elillant, felszívódott az id?ben, nem maradt más, mint Virág elvtárs, Bodor László és Gyurica Miklós. Meg a kilátás Konkoly néni portájáról, a halastó, a régi mozi. Rajta ?ze Lajos nevével. Igazából semmi más nem számít.

Borítókép: ?ze Lajos színm?vész a Magyar Rádió stúdiójában 1968-ban, Ciril Kosmac és Mitja Mejak Tantraduj cím? rádiójátékának felvételén (Fotó: Szalay Zoltán/Fortepan)

Szentesi-Zöldi László - www.magyrnemzet.hu

Ajánló